

YTTRANDE
Fö2023/00074

Till Försvarsdepartementet
fo.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till:
fo.ssk@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet "Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap" (SOU 2022:57)

Inledning

Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) har inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet. Utredningens förslag välkomnas. Föreningen konstaterar att utredningen, utifrån uppdraget, gjort ett bra arbete inom ett omfattande, komplext och svårt område.

SOFF bedömer samtidigt att den av betänkandet uttalade tidsramen för återuppbyggnad (kontroll och åtgärder) - 5 år - är mycket utmanande mot bakgrund av såväl MSB:s nuvarande mycket begränsade resurser och mot bakgrund av hur tidskrävande och kostsamma åtgärderna i fråga torde vara. Exempelvis krävs återuppbyggande av databas avseende teknisk dokumentation.

Vidare oroas föreningen över den kompetensbrist som torde vara ett resultat av betänkandets förslag. Till exempel torde betänkandets förslag avseende Länsstyrelsernas nya uppdrag avseende utbildning av kontrollanter mm kräva kunskap och erfarenheter som idag saknas inom det offentliga systemet. SOFF ser därför en risk att prioritering inte taktar med finansiering.

Bristande kunskap, planering och förankring i kommuner är en potentiell risk. Kärnkraftslänen behärskar storskaliga utrymningar och kan ses som en föregångsmodell (för förvaltning). Företagen besitter dock väldigt relevant expertis och erfarenhet som bör tillvaratas, genom dialog med MSB. Exempelvis är det önskvärt om MSBs klassificeringar tangeras med företagens erfarenheter och ambitioner.

Vidare anser SOFF att utredningens förslag inte klargör de otydligheter som i dagsläget finns avseende ansvar, ledning och styrning av det civila försvaret bör hanteras. Inte heller ger utredningens förslag på hur ekonomi och prioriteringar bör kopplas till genomförande, vilket är en brist.

SOFF noterar utredarens förslag att de av betänkandet föreslagna författningsändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, dock senast den 1 januari 2025. Om utredningens ambition ska mötas är det viktigt att börja tidigare än 2025. Därför bör beredningens förslag hanteras skyndsamt.

Kommentarer till betänkandets skrivningar

Kapitel 5.4.1

Utredningen har tittat på situationen i Norden och Schweiz. Utredningen har också inhämtat erfarenheter från andra länder, t ex i Israel. SOFF delar utredningens bedömning att de hot som Israel baserat sin skyddsrumspolicy på i många stycken också är relevanta för Sverige. SOFF uppfattar att kriget i Ukraina inte verkar ha påverkat utredningens innehåll speciellt mycket. Detta är en brist. SOFF anser att erfarenheterna därifrån borde beaktats på ett djupare plan.

Kapitel 6.2.2.

SOFF stödjer förslaget att MSB ska ha ansvar för skyddsrumspaneringen på nationell nivå.

Kapitel 6.3.1

SOFF stödjer utredningens förslag att ansvaret för kontrollverksamhet av bl.a skyddsrum bör tilldelas länsstyrelserna. SOFF anser dock att utredningens förslag samtidigt ställer stora krav på samordning. Ett exempel är den dokumentation som finns rörande skyddsrum hos MSB. MSBs dokumentation är – även om den är i stort behov av uppdatering - enligt vad SOFF förstår logiskt uppbyggd och i grunden väl fungerande.

Under pågående kontroller och arbeten i skyddsrum finns det dock ofta anledning att stämma av mellan kontrollant och / eller skyddsrumssakkunnig på plats och myndigheten. Avstämningen kan t.ex. avse tolkning av regler eller möjlighet till avvikelser pga. lokala förhållanden. Vissa sådana frågor kan sannolikt lösas efterhand, andra kan vara av akut karaktär och avsaknad av snabbt svar från myndigheten kan medföra risk för försening av pågående entreprenad.

Det är – enligt SOFF - därför viktigt att nära kontakt kan upprätthållas mellan de verksamma kontrollanterna, sakkunniga i fält och den regelgivande myndigheten. Endast på sådant sätt kan säkerställas att underlag och dokument hålls levande och aktuella.

Vidare tillstyrker SOFF utredningens förslag avseende att Länsstyrelsen ska ges i uppdrag att anställa lämpliga kontrollanter för att säkerställa att kontroller av Sveriges samtliga skyddsrum genomförs i vald omfattning.

Slutligen föreslår utredningen att Länsstyrelsen ska bemyndigas förelägga fastighetsägare att utföra egenkontroller i av fastighetsägarna ägda skyddsrum. SOFF anser att det inom detta område går att dra paralleller till lagen om skydd mot olyckor och det systematiska brandskyddsarbete som idag åligger varje fastighetsägare.

SOFF föreslår därför - till skillnad från utredningens förslag - att fastighetsägare årligen bör anmodas att utföra och dokumentera en egenkontroll i skyddsrummen och att denna egenkontroll sedan kontrolleras av respektive länsstyrelses kontrollanter. Enskild fastighetsägares underlåtenhet att utföra egenkontroll bör enligt föreningens mening leda till vite.

SOFF anser att en sådan lösning torde säkerställa att det underhåll av skyddsrum mm som fastighetsägaren enligt lag redan idag skall utföra, också sker. I sammanhanget vill SOFF samtidigt understryka vikten av att MSBs utbildning och certifiering av skyddsrumssakkunniga håller en hög kvalitet samt att MSB avsätter tillräckliga resurser för uppgiften.

Kapitel 6.5.1

SOFF tillstyrker utredningens förslag om kommunernas ansvar, tillika dess förslag att MSB ges i uppdrag att inom ramen för sitt centrala ansvar ge stöd åt kommuner samt ta fram erforderligt underlag för informationsförmedling. Kunskapen om hur man iordningställer ett skyddsrum är idag bristfällig.

SOFF konstaterar samtidigt att det – mot bakgrund av betänkandet - bör övervägas att inrätta en organisation (kommunal eller statlig) med uppgift att leda arbetet att iordningställa skyddsrum samt säkerställa erforderlig ledningspersonal i skyddsrummen om de tas i bruk under angrepp. SOFF noterar att förslag framförts om att för detta ändamål nyttja totalförsvarspliktig och krigsplacerad personal, men har ingen uppfattning i organisationsfrågan.

Kapitel 6.7

Utredningen anger att MSB bedömer att den administrativa beredskapen för att återuppta ett mer ambitiöst nationellt program för nyproduktion, kontroll och upprustning av skyddsrum är begränsad så länge som alla dessa uppgifter vilar på staten med MSB som ensam ansvarig offentlig aktör.

SOFF delar MSB's uppfattning och menar att MSB idag inte är tillräckligt resursstarkt för att utföra de uppgifter som utredningen föreslår. Ett utökat åtagande för MSB torde således kräva att mer resurser tillförs myndigheten. Alternativt bör andra lösningar beaktas.

Kapitel 6.8

SOFF noterar betänkandets beskrivning avseende rikets historiska lagerhållning och beredskap avseende andningsskydd samt dess konstaterande att dessa andningsskydd i dag är avvecklade och destruerade.

SOFF delar utredningens slutsats att god tillgång till andningsskydd och annan personlig skyddsutrustning torde vara relevant i samband med väpnat angrepp. Föreningen är dock av uppfattningen att behovet även finns i freds och kristid.

Således delar föreningen till fullo utredningens slutsats att viss lagerhållning av ansiktsskydd och annan skyddsmateriel torde vara nödvändig och relevant som en del av samhällets beredskap.

SOFF ställer sig vidare positivt till betänkandets förslag om att ge MSB i uppdrag att analysera vad den enskildes skyddsutrustning bör bestå av. SOFF ser samtidigt ett behov av att öka kunskapen hos systemets aktörer om behoven på detta område.

SOFF vill i detta sammanhang föreslå att – i syfte att på snabbast möjliga sätt öka det civila försvarets förmåga att agera i CBRNE kontaminerade miljöer - MSB ges i uppdrag att som sektorsansvarig myndighet kalla lämpliga kommuner, regioner och företag till ett eller flera samverkansmöten. Syften med sådana samverkansmöten skulle vara att finna innovativa och skalbara lösningar för att på kort sikt möta identifierade behov av andningsskydd och annan personlig skyddsutrustning till prioriterade verksamheter i fred och kris samt diskutera försörjningsberedskap av förutnämnda materiel.

Kapitel 6.10

Utredningen föreslår att civilpliktiga ska nyttjas för iordningsställande av skyddsrum. SOFF

konstaterar att det idag saknas ansvarsbärare avseende iordningställandet, men har inga synpunkter på utredningens förslag avseende inrättandet av en pliktorganisation med uppgift att lösa denna uppgift.

SOFF noterar att utredningen föreslår att hela beståndet av skyddsrum bör kontrolleras inom 5 år.

SOFF anser att detta är ett ambitiöst men samtidigt nödvändigt mål.

Samtidigt bedömer SOFF att det är mycket svårt att nå ett sådant mål med de metoder och de medel som idag används. För målets uppnående bedömer SOFF att det krävs såväl resurser samt nya metoder och arbetsätt för genomförande av kontroller. SOFF anser tillika att i Sverige verksamma företag har erfarenheter och kompetenser som avsevärt torde kunna stödja målets uppfyllnad.

Kapitel 8.2.4

SOFF noterar att sekretessfrågan lyfts av utredningen. SOFF vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att kommuner och andra berörda offentliga aktörer särskilt beaktar värdet av säkerhetsskyddad information. Det är av synnerlig vikt att information om skyddsrum, skyddade utrymmen och andra anläggningar som är samhällskritiska hanteras i enlighet med säkerhetsskyddslagstiftningen.

SOFF anser att det enligt gällande regelverk ligger ett stort utbildnings- och informationsansvar avseende dessa frågor hos MSB.

Kapitel 10.2.4

SOFF noterar att betänkandet i detta avsnitt nämner ”hantering av explosiva och farliga ämnen”.

SOFF noterar vidare att Ukraina redan innan Rysslands anfall i februari 2022 hade tillsett att varje kommun säkerställt att viss (kommunal) personal var utbildad i röjning av minor och andra explosiva föremål. SOFF kan dock också notera att det efter krigsutbrottet snabbt visade sig att de av Ukraina avdelade resurserna var helt otillräckliga för de behov som uppstod.

SOFF bedömer därför att en krigssituation liknande den i Ukraina kan medföra att stora delar av svenskt territorium blir starkt kontaminerade med minor, oexploderad ammunition (OXA) eller med ammunition med fördröjd utlösning. I en sådan situation skulle viktig samhällsverksamhet, även räddning och röjning, kunna komma att påverkas starkt eller till och med förhindras.

Sveriges fredstida förmåga för säkring och röjning av oexploderad ammunition utgörs till mycket stor del av personal inom Försvarsmakten och polisen. I praktiken saknar det övriga samhället i dag sådan kompetens, vilket också anges i betänkandet under 10.2.3.

SOFF anser att nämnda nuvarande förmåga i ett krigstillstånd bör antas vara upptagen med annat, t.ex. insatser inom ramen för det militära försvarets mötande av väpnat angrepp mot Sverige.

SOFF anser därför att en naturlig slutsats bör vara att en beredskapsorganisation inrättas bestående av personal som särskilt utbildats för att kunna markera, röja och oskadliggöra explosiva objekt. En sådan beredskapsorganisation bör ha förmåga att i vald utsträckning och omfattning utbilda, öva och lämna stöd och råd till civilbefolkningen avseende hur den senare bäst söker skydd och undviker oexploderad ammunition, och hur plats där oexploderad ammunition upptäcks bör markeras och spärras av.

Yttrandet har beretts av medlemsgruppen för samhällssäkerhet.

Stockholm 2023-04-10

För föreningen,

Robert Limmergård
Generalsekreterare